

Dokumentas atspausdintas iš teismų praktikos paieškos sistemos INFOLEX. Praktika
(www.teismupraktika.lt)

Kortelė:

943600_RegNr_I-3027-257/2014

<http://www.infolex.lt/tp/943600>

Administracinė byla Nr. I-3027-257/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-02482-2014-9

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gruodžio 5 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėja Laisvutė Kartanaitė,

sekretoriaujant Rimai Sakalauskaitei,

nedalyvaujant pareiškėjui V. D.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo V. D. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas V. D. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu, prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, neturtinę žalą.

Pareiškėjas V. D. į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (23 b. l.). Skunde (2–4 b. l.) nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas nuo 2013 m. spalio 14 d. iki 2014 m. spalio 16 d. įvairiose kamerose, kurių plotas mažesnis kaip 18 m², ir kamerose buvo laikomas dar su 6–9 asmenimis. Kadangi buvo kalinamas kamerose, kuriose vienam asmeniui teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, jis patyrė dvasinius sukrėtimus, neigiamus išgyvenimus, kurie pasireiškė nerimu, emocine depresija, pažeminimu, stresu ir kitais nepatogumais, t. y. visi šie veiksmai darė jo, kaip asmens, dvasinei pusiausvyrai neigiamą įtaką. Dėl to sutriko jo miegas, jautė nuolatinę depresiją, kamerose tarp suimtųjų kildavo konfliktai dėl buitinių sąlygų, neturėjo jokio privatumo. Pažymi, kad kameros

neatitinka higienos normų, pasivaikščių kiemeliai per maži, kad galėtų pasivaikšėti visi kameroje esantys asmenys, į dušą vedama tik kartą per savaitę, tačiau duše nėra galimybės reguliuoti vandens temperatūros, dušo patalpoje nėra pertvarų, t. y. nėra jokio privatumo. Prašo iš atsakovo priteisti 30 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (21 b. l.).

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (12–18 b. l.) nurodė, kad prašo pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą, o skundą nagrinėti atsakovo atstovui nedalyvaujant.

Atsakovas atsiliepime taip pat nurodė, jog Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv.m (6.15 p.), Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr.V-241 (įsigaliojo nuo 2010 m. balandžio 11 d.) buvo pripažinta netekusia galios. Minėtu įsakymu buvo patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, kuri nustato tik laisvės atėmimo vietų įrengimo reikalavimus. Lietuvos higienos normai HN 76:1999 netekus galios ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriuje norma buvo nustatyta Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštiniėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ (įsigaliojo nuo 2010 m. gegužės 14 d.). Įsakymo Nr. V-124 1.3 punktas nustatė, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Pažymi, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl preziumuoja, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkantį kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-10-31 pažymos Nr. 69/06-5108 „Dėl V. D.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2013-10-23 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-10-21. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo laikomas kameroje Nr. 50 nuo 2013-10-23 iki 2013-11-04 su 2–9 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 9,33 iki 2,07m², nuo 2013-11-08 iki 2013-11-19 su 8–10 asmenų ir vienam iš jų teko nuo 2,33 iki 1,87 m², nuo 2013-11-27 iki 2013-12-12 su 6–8 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 3,11 iki 2,33 m², nuo 2013-12-20 iki 2014-01-16 su 4–10 asmenų ir vienam iš jų teko nuo 4,67 iki 1,87 m², nuo 2014-01-29 iki 2014-02-12 su 5–9 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 3,73 iki 2,07 m², nuo 2014-02-27 iki 2014-03-06 su 5–7 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 3,73 iki 2,67 m², kameroje Nr. 53 nuo 2014-03-13 iki 2014-03-25 su 4–6 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 4,69 iki 3,12 m², nuo 2014-03-27 iki 2014-04-02 su 4–7 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 4,69 iki 2,68 m², nuo 2014-04-04 iki 2014-04-08 su 5–6 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 3,75 iki 3,12 m², nuo 2014-04-10 iki 2014-04-24 su 4–6 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 4,69 iki 3,12 m², nuo 2014-04-29 iki 2014-05-08 su 1–7 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 6,25 iki 2,68 m², nuo 2014-05-14 iki 2014-05-22 su 1–7 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 18,7 iki 2,68 m², kameroje Nr. 59 nuo 2014-05-22 iki 2014-05-28 su 5–7 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 3,96 iki 2,83 m², nuo 2014-06-03 iki 2014-06-18 su 3–8 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 6,59 iki 2,47 m², nuo 2014-06-20 iki 2014-07-17 su 3–6 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 6,59 iki 3,3 m², nuo 2014-08-01 iki 2014-09-03 su 3–6 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 6,59 iki 3,3 m², nuo 2014-09-18 iki 2014-10-01 su 2–7 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 9,89 iki 2,83 m², kameroje Nr. 32 nuo 2014-10-16 iki 2014-10-21 su 5–6 asmenimis ir vienam iš jų teko nuo 4,18 iki 3,49 m².

Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,87 kv.m iki 9,89 kv.m gyvenamojo ploto, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Atsakovas atkreipė dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalnimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2012 m. liepos 9 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012, ši aplinkybė (kintantis asmenų skaičius kameroje) turi įtakos vienam asmeniui tenkančios ploto normos kameroje kaitai, nes daliai asmenų išvykus likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto. Todėl net mažiausio ploto kameroje, keičiantis kalninių asmenų skaičiui per parą, plotas, tenkantis vienam asmeniui, kinta nuo mažesnio už nustatytą iki viršijančio normą.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį, kuriam netaikoma ieškinio senatis, iš viso buvo laikomas 255 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu jo laikymo kameroje nebuvo atlikti sąlygų atitikimo higienos normų reikalavimams patikrinimai.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kameroje turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos taisyklių nuostatos ir tie higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais.

Atsakovas pabrėžia, kad įstaiga veikia 1911 m. pastatytame pastate nuolatinio perpildymo sąlygomis. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija dėl objektyvių priežasčių ne visuomet turi galimybę užtikrinti vienam asmeniui 3,6 kv.m ploto, bet tokia situacija nėra pastovi ir priklauso ne nuo institucijos kompetencijai priklausančių veiksmų atlikimo ar neatlikimo, įstaiga negali daryti įtakos suimtųjų (nuteistųjų) skaičiui ir nėra atsakinga už nustatyto kalniamųjų asmenų skaičiaus reikalavimo viršijimą. o jų nepriimti neturi teisinio pagrindo. Kai kurios kameros gali būti perpildytos ir vienam asmeniui tenkantis gyvenamosios patalpos plotas ne visada siekia teisės aktuose nustatytos ribos. Esant tokiai situacijai, tardymo izoliatoriaus administracija stengiasi, kad suimtieji ir nuteistieji, kurių laikymo sąlygos ne visiškai atitinka nustatytus reikalavimus, tokiomis sąlygomis būtų laikomi kuo trumpesnę laiką t.y. atsiradus galimybei perkelti į laisvesnes kameras.

Visose Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerosose yra įrengtas veikiantis sanitarinis mazgas. Tualetas nuo likusio kameros ploto yra atskirtas sienele, kuri yra ne žemesnė kaip 1,5 m aukščio. Toks sanitarinio mazgo įrengimas atitinka galiojančių teisės aktų reikalavimus. Visuomenės sveikatos centras ne vieną kartą pasisakė, kad apšvietimo užtikrinimas yra susijęs su pastato rekonstrukcijos darbais, todėl šis reikalavimas Šiaulių tardymo izoliatoriui nėra taikomas.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus režiminio korpuso gyvenamosios kameros įrengtos vadovaujantis Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ ir Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. V-176, reikalavimais.

Pareiškėjo pretenzijos atsakovui dėl šio laikotarpio laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustatčius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Suėmimo vykdymo įstatymo 44 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad ne rečiau kaip kartą per savaitę suimtiesiems turi būti suteikta galimybė pasinaudoti pirtimi arba dušu, kirpėjo paslaugomis

ir gauti išskalbtą patalynę ir apatinius rūbus. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003-07-02 įsakymu Nr. 194, 258 punkte analogiška nuostata įtvirtinta ir nuteistųjų atžvilgiu. Pagal Lietuvos Respublikos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 68 punktą, laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaryta galimybė prausti visą kūną po šiltu dušu ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę. Šiaulių tardymo izoliatoriuje tinkamai įgyvendinamos suimtųjų ir nuteistųjų teisę naudotis dušu reglamentuojančios teisės normos: Šiaulių tardymo izoliatoriuje yra 2 prausimosi patalpos, kuriose yra po 8 dušo ragelius, suimtieji (nuteistieji) į pirtį vedami ne rečiau kaip kartą per savaitę.

Reikalavimai dušų įrengimui laisvės atėmimo vietose nustatyti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 39 punkte. Higienos normos 27 punktą taip pat nustato, kad dušinėje turi būti įrengta šalto ir karšto vandens tiekimo sistema. Šiaulių tardymo izoliatoriuje dušai įrengti pagal galiojančius reikalavimus. Be to, pareiškėjas skunde nenurodo, kokiu būdu jo subjektyvios teisės įtakoją dušų Šiaulių tardymo izoliatoriuje įrengimo aplinkybės.

Pareiškėjas skundžiasi, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje pasivaikščiavimai vyksta kiemeliuose, kuriuose dėl didelio juose vienu metu esančių asmenų skaičiaus neįmanoma vaikščioti.

Suimtųjų teisė kasdien ne mažiau kaip vieną valandą pasivaikščioti gryname ore įtvirtinta Suėmimo vykdymo įstatymo 29 straipsnyje. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 (toliau – Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklės) 21 punktą nustato, jog tam, kad suimtieji galėtų pasivaikščioti ir mankštintis gryname ore, tardymo izoliatorių režiminės teritorijos gyvenamųjų pastatų viršutiniuose aukštuose arba ant žemės įrengiami pasivaikščiavimo kiemai, o 22 punktą reglamentuoja, kad pasivaikščiavimo kiemuose įrengiamos rakinamos kameros, kurios uždengiamos metaliniu grotuotu rėmu. Išilgai pasivaikščiavimo kiemų kamerų sienų, viršuje, priešpriešiais prižiūrėtojo pakylai, kuria jis vaikšto stebėdamas suimtuosius, įrengiami 1,2 metro pločio stogeliai, kad suimtieji galėtų pasislėpti nuo atmosferinių kritulių. Pasivaikščiavimo kiemų kamerosose turi būti atmosferinių kritulių vandens šalinimo sistema.

Šiaulių tardymo izoliatoriuje ant režiminio pastato stogo yra įrengtas 21 pasivaikščiojimo kiemelis. Jų dydžiai yra skirtingi – nuo 17,31 kv.m iki 22,44 kv.m. Pažymėtina, kad nei Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploataavimo taisyklės nei higienos norma HN 76:2010 nereglamentuoja pasivaikščiojimo kiemelių dydžio ribų. Pareiškėjas nurodo, kad vaikščioti kiemeliuose neįmanoma, nes vienu metu juose būna daug žmonių. Tačiau iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-10-31 pažymos Nr. 69/06-5108 „Dėl V. D. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ matyti, kad pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje kalėjo su dar 1–9 asmenimis, taigi ir pasivaikščioti į kiemelius buvo vedamas tik su keliais asmenimis: vadovaujantis Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių 92 punktu, pasivaikščioti vienu metu vedami visi vienoje kameroje esantys suimtieji. Atsižvelgiant į visa tai, pareiškėjo skundo argumentai dėl nepakankamo ploto pasivaikščiojimo kiemeliuose yra nepagrįsti.

Pažymi, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąraše įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynybos būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama konkrečiu atveju nustačius, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje M. v. Lietuva, pareiškimo Nr. 53161/1999; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-619/2008). Atsakovas taip pat prašo teismo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kas aukščiau išdėstyta, bei, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių.

Pareiškėjo V. D. skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės žalos atlyginimą. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, neužtikrinant jam tinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas, nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, viešojo atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos

pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmis, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir, kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, būtų priteistas 30 000 Lt neturtinės žalos atlyginimas. Neturtinę žalą grindžia tuo, kad kameros buvo pilnos, todėl pažeistas minimalus kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimas.

Lietuvos Respublikos kardomojo kalnimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštiniėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą, iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Byloje yra pateikta 2014 m. spalio 31 d. pažyma Nr. 69/06-5108 „Dėl V. D. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (10 b. l.), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo etapuotas 2014 m. spalio 23 d. ir įstaigoje laikytas periodiškai iki 2014 m. spalio 21 d. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,87 m² iki 9,89 m² gyvenamojo ploto. Pareiškėjas taip pat tam tikrais laikotarpiais buvo laikomas kameroje, nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, esančiam laisvės atėmimo ir kardomojo kalnimo įstaigoje, kameros ploto normos, tais atvejais, kai kameroje Nr. 50, 53, 59 ir 32 kartu su pareiškėju buvo laikoma iki 5 asmenų imtinai. Tačiau iš pateiktos pažymos negalima nustatyti kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas kameroje nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui, kameros ploto normos. Teismas konstatuoja, kad 255 dienas pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, todėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalnamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Teismas atsižvelgia ir į asmenų laikymo kardomojo kalnimo įstaigose specifiką, kad toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra stabilus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Neabejotina, kad ši aplinkybė turi įtakos vienam asmeniui tenkančio ploto normos kameroje kaitai, nes daliai asmenų išvykus, likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto. Vertindamas pareiškėjui tenkantį asmeninės erdvės plotą, teismas atsižvelgia į plotą, skirtą kameros baldams ir kitiems įrenginiams. Kai kameros plotai yra užstatyti suimtųjų lovomis, jose įrengti tualetai, kriauklės, pastatytas stalas, spintelė daiktams susidėti, tai suimtiesiems tenkantis plotas buvo itin mažas, suimtieji beveik neturėjo laisvos vietos, kurioje jie galėtų judėti (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. lapkričio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A²⁶¹-1798/2013). Šiuo konkrečiu atveju tai liečia laikotarpius nuo 2013-10-23 iki 2013-11-04 (kamera Nr. 50, kameros plotas 18,66 m², kalnčių asmenų skaičius nuo 2 iki 9 ir vienam asmeniui teko nuo 2,07 m² iki 9,33 m²), nuo 2013-11-08 iki 2013-11-19 (kamera Nr. 50, kameros plotas 18,66 m², kalnčių asmenų skaičius nuo 8 iki 10 ir vienam asmeniui teko nuo 1,87 m² iki 2,33 m²), nuo 2013-11-27 iki 2013-12-12 (kamera Nr. 50, kameros plotas 18,66 m², kalnčių asmenų skaičius nuo 6 iki 8 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 2,33 m² iki 3,11 m²) nuo 2013-12-20 iki

2014-01-16 (kamera Nr. 50, kameros plotas 18,66 m², kalinčių asmenų skaičius nuo 4 iki 10 ir vienam asmeniui teko nuo 1,87 m² iki 4,67 m²) ir kt.

Kaip atsiliepime nurodė atsakovas, pareiškėjo kalinimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu jo laikymo kamerosse nebuvo atlikta sąlygų atitikimo higienos reikalavimams patikrinimų.

Pareiškėjas skunde cituoja Šiaulių tardymo izoliatoriaus vidaus tvarkos taisyklių atskirus punktus, higienos normų reikalavimus, tačiau jų niekaip konkrečiai nesieja su tomis apgyvendinimo kameromis, kuriose jis buvo. Teismas sutinka su atsakovo atsiliepime išdėstytais motyvais, kad visose Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerosse yra įrengtas veikiantis sanitarinis mazgas. Tualetas nuo likusio kameros ploto yra atskirtas sienele, kuri yra ne žemesnė kaip 1,5 m aukščio. Toks sanitarinio mazgo įrengimas atitinka galiojančių teisės aktų reikalavimus. Reikalavimai dušų įrengimui laisvės atėmimo vietose nustatyti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 39 punkte. Higienos normos 27 punktas taip pat nustato, kad dušinėje turi būti įrengta šalto ir karšto vandens tiekimo sistema. Šiaulių tardymo izoliatoriuje dušai įrengti pagal galiojančius reikalavimus. Taip pat teismas sutinka su atsakovo atsiliepimo motyvu, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje ant režiminio pastato stogo yra įrengtas 21 pasivaikščiojimo kiemelis. Jų dydžiai yra skirtingi – nuo 17,31 kv.m iki 22,44 kv.m. Pareiškėjas nurodo, kad vaikščioti kiemeliuose neįmanoma, nes vienu metu juose būna daug žmonių. Vadovaujantis Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklių 92 punktu, pasivaikščioti vienu metu vedami visi vienoje kameroje esantys suimtieji, todėl pareiškėjo nusiskundimai dėl nepakankamo ploto pasivaikščiojimo kiemeliuose yra nepagrįsti.

Pareiškėjas, būdamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje nuo 2014-10-14 iki 2014-10-16 su prašymais ar skundais dėl netinkamų laikymo sąlygų į Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktorių nesikreipė (11 b. l.).

Iš administracinėje byloje esančios pareiškėjo asmens sveikatos istorijos kopijos (26–63 b. l.) matyti, kad į pareiškėjo nusiskundimus Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo reaguojama, pareiškėjui, jei buvo reikalinga, visada buvo suteikiama medicininė pagalba, pagal galimybes išrašomi vaistai, suteikiamos kitos medicininės paslaugos. Tuo pačiu teismas pažymi, kad tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, tačiau dėl Sveikatos priežiūros tarnybos darbo pareiškėjas skunde jokių pretenzijų nereiškė.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinta pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovaujamosi teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, gražinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis,

padarytos turatinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Pažymėtina, jog neturtinės žalos dydį pagrindžiančių kriterijų sąrašas nebaigtinis, o kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymo saugoma teisinė vertybė ir neturtinė žala patiriama individualiai, tai teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus. Neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, atsižvelgtina ir į tokias reikšmingas bendro pobūdžio aplinkybes, kaip bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį bei bendruosius teisės principus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę, intensyvumą, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu.

Pažymėtina, jog byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatorius būtų sąmoningai siekęs pažeisti pareiškėjo V. D. orumą ar nežmoniškai su juo elgtis. Iš bylos medžiagos matyti, jog atsakovas Šiaulių tardymo izoliatorius ėmėsi visų įmanomų veiksmų, kad pareiškėjui būtų užtikrintos kuo palankesnės kalėjimo sąlygos.

Remdamasis išdėstytais argumentais, atsižvelgdamas į pirmiau aptartų faktinių ir teisinių aplinkybių visumą, į pareiškėjo patirtus nepatogumus dėl jo kalinimo sąlygų, pažeidžiančių teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, į atsakovo Šiaulių tardymo izoliatoriaus veiksmus, siekiant pareiškėjui užtikrinti kuo palankesnes kalėjimo sąlygas, į bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį, vadovaudamasis protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principais, teismas konstatuoja, kad pareiškėjo patirtai neturtinei žalai, kuri kilo dėl netinkamų jo laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, atlyginti adekvačia suma laikytina 4 000 Lt, todėl ši suma priteistina pareiškėjui iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 straipsniais, 88 straipsnio 1 dalies 5 punktu, teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo V. D. skundą tenkinti iš dalies. Priteisti pareiškėjui V. D. iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 4 000 Lt (keturi tūkstančiai Lt 00 ct) / 1158,48 Eur (vienas tūkstantis vienas šimtas penkiasdešimt aštuoni Eur 48 ct) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo dienos gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėja Laisvutė Kartanaitė